

## **PEDAGOGINĖS PRAKTIKOS KOKYBĖS VADYBOS TOBULINIMO PARAMETRAI (ATVEJO ANALIZĖ)**

**Ligita Mykolaitienė,  
Giedrė Pupelytė,  
Edita Vaičaitienė**  
Šiaulių universitetas  
Vilniaus g. 88, LT-76285 Šiauliai

### **Anotacija**

Straipsnyje analizuojami švietimo dokumentai, susiję su pedagogų rengimo tobulinimu, atlikta studijų programų lyginamoji turinio analizė praktinio ugdymo aspektu, įvertinama pedagoginės praktikos kokybės vadyba, remiantis praktikos atlikimo trukme, organizavimo tvarka, pedagoginės praktikos atlikimo laiku ir atlikimo vieta. Tyrimo tikslas – identifikuoti Šiaulių universiteto pedagoginės praktikos kokybės vadybos tobulinimo parametrus, galinčius daryti įtaką praktikos kokybės vadybos tobulinimui; pateikti pedagoginės praktikos kokybės vadybos institucijoje modelį.

*Raktiniai žodžiai:* pedagoginės praktikos kokybės vadyba, visuotinės kokybės vadybos modelio taikymas švietime.

### **Įvadas**

**Aktualumas.** Lietuvos švietimo sistemai integruojantis į Europos švietimą, vienas iš svarbiausių uždavinių yra studijų kokybės užtikrinimas ir nuolatinis studijų kokybės tobulinimas, nes, kaip teigia P. Vanagas, „šiandien akademinė aplinka susiduria su tokia pat situacija kaip gamybos organizacijos prieš keletą dešimtmečių. Panašu, kad tik užtikrinus kokybę ir veikiant naudingai universitetai išliks rinkoje“ (Vanagas, 78).

Kokybės užtikrinimas – svarbus aukštojo mokslo plėtotės veiksnys. Didelės įtakos gerinant aukštųjų mokyklų studijų kokybę turėjo visuotinės kokybės filosofija, jos transformacijos ir reikšmingumas – visuotinės kokybės įgyvendinamas studijų procese suvokiamas kaip akademinės bendruomenės gebėjimas savarankiškai užtikrinti ir tobulinti studijų kokybę (Juodaitytė, 2004).

Studijų kokybės gerinimas, kokybės užtikrinimo struktūra yra Šiaulių universiteto prioritetas.

Esminiai pastarųjų metų pasikeitimai visos Lietuvos valstybės gyvenime diktuoja naujus reikalavimus ir būsimųjų pedagogų veiklai, jų kvalifikacijai bei kompetencijai.

Nauji reikalavimai mokytojų kompetencijai pirmiausia skatina naujai įvertinti mokytojų rengimo procesą. Švietimo sistemos tyrinėtojų atliktos apklausos, tyrimai (P. Jucevičienė, 2006; M. Barkauskaitė, 2005; K. Stankevičienė, 2004; V. Adaškevičienė, D. Žvirdauskas, 2005 ir kt.) leidžia daryti išvadą, kad šiuo metu pedagogus rengiančios aukštosios mokyklos per mažai dėmesio skiria praktiniam pedagogų rengimui: studijų programose numatytas netinkamas santykis tarp teorijos ir praktikos – mažiausiai studijų laiko skiriama praktikai ir praktikumams, dėl to nukenčia konkrečių praktinės veiklos gebėjimų ir profesinės kompetencijos ugdymas, egzistuoja studijų orientacija į akademiškumą; teoriniai dalykai, esantys studijų programose, yra per siauri, neatnaujinami; aukštųjų mokyklų dėstytojai atitrūkę nuo mokyklų gyvenimo; kai kurie studentai praktiką ugdymo institucijoje gali atlikti tik formaliai arba jų atliekami darbai praktikos metu ne visada reikalauja profesinės kompetencijos ir pan.

Pasikeitus požiūriui į praktiką, svarbi pasidarė praktikos vadovų (kuratorių, globėjų, koordinatorių, mentorių) kompetencijos problema, jų gebėjimas realiai dalyvauti ugdymo procese, savarankiškai analizuoti, prognozuoti ir vertinti funkcionuojančius pedagoginės vadybos modelius. Visa tai įpareigoja praktikos vadovą – mentorių – stebėti patį mokymo(si) procesą, ieškoti ir siūlyti įvairių mentorystės darbo metodų ir formų.

Nors dar nėra griežtai suformuluotos ir visuotinai priimtose švietimo kokybės sampratos, tačiau kokybės užtikrinimas, jos vertinimas, kokybės kultūra, kokybės vadybos veikla, veiksniai, darantys įtaką švietimo institucijų apsisprendimui siekti kokybės, kokybės dimensijų, vertinimo kriterijų ir rodiklių nustatymas – svarbus visų švietimo institucijų, o ypač aukštojo mokslo plėtotės veiksnys, nes aukštasis mokslas grindžiamas studijų kokybės užtikrinimo ir tobulinimo principu.

**Problema.** Švietimo kokybę sunku ne tik apibrėžti, bet ir išmatuoti bei įvertinti. Vientisa švietimo kokybės matavimo ir kokybės valdymo sistema, leidžianti įvertinti švietimo būklę, ugdymo kokybę, pedagogų rengimo pažangą kiekvienoje ugdymo institucijoje ir apskritai nacionaliniu mastu, dar tik kuriama.

**Tyrimo objektas** – pedagoginė praktika, kaip privalomoji universitetinės aukštosios mokyklos ugdymo proceso dalis.

**Tyrimo tikslas** – identifikuoti Šiaulių universiteto pedagoginės praktikos kokybės vadybos tobulinimo parametrus, galinčius daryti įtaką praktikos kokybės vadybos tobulinimui; pateikti pedagoginės praktikos kokybės vadybos institucijoje modelį.

**Tyrimo uždaviniai:**

1) atlikti švietimo dokumentų, susijusių su pedagogų rengimo tobulinimu atsižvelgiant į naujas švietimo sampratas, teorijas, Europos Sąjungoje vyraujančias nuostatas, analizę;

2) atlikti studijų programų lyginamąją turinio analizę praktinio ugdymo aspektu;

3) remiantis gautomis teorinėmis charakteristikomis įvertinti pedagoginės praktikos organizavimo tvarką ir pateikti kokybės vadybos sistemos gerinimo modelį.

**Tyrimo metodai:** tyrime buvo derinami kokybiniai ir kiekybiniai tyrimo metodai (pasirinkti atsižvelgiant į tyrimo ypatumus). Pirmiausia, siekiant geriau suprasti tiriamą objektą, buvo atliekama švietimo dokumentų, studijų programų, pedagoginės praktikos dokumentų kontentuojamoji analizė praktinio ugdymo aspektu. Kiekybiniai duomenys surinkti atlikus standartizuotą anketinę studentų apklausą raštu.

**Tyrimo imtis:** tyrime dalyvavo ŠU Edukologijos fakulteto 2006–2007 m. m. absolventai. Buvo numatyta apklausti dieninio skyriaus bakalauro studijų 189 absolventus (remtasi ŠU Studijų skyriaus duomenimis). Apklaustas 101 studentas (53,4% visų studentų).

***Pedagogų rengimą reglamentuojančių Lietuvos švietimo dokumentų analizė***

Norminiai Lietuvos švietimo dokumentai ypatingą dėmesį skiria švietimo kaitos procesams, aukštojo mokslo plėtotės tendencijoms, aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo procedūroms ir gairėms, pakitusiam pedagogo ir besimokančiojo vaidmeniui žinių visuomenėje, pedagogų rengimo strateginėms nuostatomis ir kt. Šie dokumentai parengti vadovaujantis moderniais Europos Sąjungos švietimo dokumentais: Europos komisijos iniciatyva įkurtos Europos profesinio tinklo mokytojų rengimo grupės (1996) išvalgomis; 1997 m. UNESCO konferencijoje „Švietimas subalansuotajai ateičiai: integrali suderintos veiklos vizija“ (Solonikai); 1999 m. Bolonijos deklaracija; Europos Vadovų Tarybos 2000 m. patvirtinta Lisabonos strategija; Barcelonos Vadovų Tarybos (2002) išvadomis; „Kopenhagos procesu“.

Pedagogų rengimą Lietuvoje reglamentuoja Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymas (Žin., 2000, Nr. 27-715), Mokslo ir studijų įstatymas (naujoji redakcija – Žin., 2002, Nr. 68–2758), poįstatyminiai aktai, Vyriausybės nutarimai. Šiuose dokumentuose aptariamos pedagogų rengimo, jų tobulinimosi ir persikvalifikavimo pagrindinės nuostatos. Pedagogų rengimo nuostatos, perkvalifikavimo sistemos organizavimas aptariamas „Pedagogų rengimo sampratoje“ (yra tik šio dokumento projektas).

Pedagogų rengimo koncepcijoje (2004) atskleisti esminiai esamos pedagogų rengimo sistemos trūkumai: tebeegzistuoja perdėtas pedagogų rengimo akademiškumas, orientacija į „grynąjį mokslą“; nefunkcionuoja pedagoginės stažuotės institucija; aukštųjų mokyklų dėstytojai atitrūkę nuo mokyklos gyvenimo. Be to, rengiant pedagogus turėtų būti vadovujamasi šiomis nuostatomis: pedagogų profesinio rengimo teorinės studijos tikslingai derinamos su praktiniam mokytojo darbui reikalingų įgūdžių ir patirties ugdymu; būsimųjų pedagogų studijos aukštojoje mokykloje, pedagoginė praktika turėtų būti grindžiama savarankišku studentų darbu kaip vienu iš veiksmingiausių profesinės kompetencijos įgijimo būdų; pedagogų rengimas tikslingai orientuojamas į pedagogo praktiniam darbui būtinų kompetencijų ugdymą.

„Valstybinėse švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatose“ (2003) akcentuojamas dėmesys naujai ugdymo turinio formavimo politikai, orientuotai į bendrųjų gebėjimų, vertybinių nuostatų ugdymą ir dabarties žmogui būtinų kompetencijų suteikimą, grindžiamą ne tiek žinių perteikimu ir perėmimu, kiek jų analize, kritišku vertinimu ir praktiniu naudojimu, glaudžiai siejant švietimo turinį su įvairių sričių gyvenimo praktika, problemomis ir jų sprendimų paieška.

Pedagogų rengimo reglamente (2005) akcentuojamas dėmesys visų pedagoginės veiklos elementų (tikslų, programos turinio, standartų, mokymo ir mokymosi metodų, priemonių ir procesų, vertinamų rezultatų, vertinimo priemonių, profesinio augimo, praktinės patirties, vertybinių orientacijų ir kt.) suderintai ir tikslingai kaitai. Šis dokumentas atspindi pedagogų (mokytojų, pedagogų, auklėtojų) profesinio kryptingumo nuostatas, orientaciją į dalykinio ir profesinio pasirengimo tarpusavio glaudų ryšį ir vienovę, pasirengimą būsimai pedagoginei veiklai.

Reformuojant pedagogų rengimą aktuali pasidaro praktikos vadovų ugdymo organizacijose, t. y. mentorių, problema: jų veiklos apibrėžimas, pasirengimas vadovauti praktikoms, šio proceso tobulinimas.

Pedagogų rengimo koncepcijoje (2004), Pedagogų rengimo sampratoje neapibrėžtos praktikos vadovų teisės ir pareigos, nėra aprašyti konkretūs praktikanto globėjo (mentorius) vaidmenys: pedagoginės praktikos vadovas apibūdinamas kaip „aukštosios mokyklos dėstytojas, metodiškai vadovaujantis studento pedagoginei praktikai“, o praktikanto vadovas – kaip „mokyklos pedagogas, metodiškai padedantis būsiesiems mokytojams atlikti pedagoginę praktiką bazinėje mokykloje“. Pedagogų rengimo sampratoje pateiktas praktikos vadovo apibūdinimas atitinka Koncepcijoje vartojamos sąvokos aprašymą.

Apibendrinant teorines išvagas, galima daryti išvadą, kad taikant visuotinės kokybės vadybos modelį, pedagoginę praktiką reikia suvokti kaip dinaminį ir ciklinį procesą – tada jį galima racionalizuoti, sistemiškai gerinti jo kokybę, atlikti kokybės kontrolės veiksmus, taikyti kokybės užtikrinimo priemones, daryti išvadas ir priimti sprendimus.

Siekiant pedagoginių praktikų kokybės optimizavimo, svarbu identifikuoti kokybės parametrus, darančius įtaką pedagoginių praktikų veiklos kokybei. Atlikus dokumentų, reglamentuojančių pedagogų rengimą, analizę išaiškėjo tokie reikšmingi pedagoginės praktikos vadybos tobulinimo parametrai: praktikos trukmė (kreditais), organizavimo tvarka, pedagoginės praktikos atlikimo laikas, praktikos vieta, vadovavimo praktikai kokybė, glaudus ryšys tarp visų pedagogus rengiančių institucijų.

Pasak R. Želvio (1999), svarbiausią vaidmenį kaitos procese gali suvaidinti ne institucija, bet jos padaliniai (fakultetai, katedros), nes čia inovacijos yra veiksmingiausios ir įvairiausios. Todėl, nagrinėjant pedagoginių praktikų kokybę Šiaulių universitete, pasirinktas Edukologijos fakultetas, kuriame pedagoginių praktikų organizavimas turi senas tradicijas, pakankamai gerai funkcionuojančią vadybos sistemą; fakultetas imlus inovacijoms – jame pedagoginių praktikų vadybos kaitos procesai jau yra prasidėję, o pokyčiai formuojami atsižvelgiant į praktinėse situacijose išryškėjusius trūkumus: inicijuojami nauji sprendimai, kai kurie iš jų įgyvendinami praktiškai, nuolat sprendžiamos išskylančios problemos, dalijamasi patirtimi.

#### ***Pedagoginės praktikos apimtis ŠU Edukologijos fakultete***

Praktikos trukmės kaitą studijų procese atspindi pradinio ugdymo pedagogikos ir ikimokyklinio ugdymo (PPIK) kelerių metų (2000–2006 m.) studijų programų analizė. Ši studijų programa pasirinkta dėl kelių priežasčių: dėl savo aktualumo, dėl nekintamo dėmesio ugdant studentų praktinės veiklos gebėjimus, dėl jos reformavimo ir atnaujinimo (skiriant ypatingą dėmesį pedagoginei praktikai) (žr. 1 lent.).

1 lentelė

**PPIK pedagoginės praktikos kaitos tendencijos 2000–2006 m.**

Metai	4 sem.	6 sem.	7 sem.	8 sem.	9 sem.	Iš viso kreditų
	Kreditų skaičius per semestrą					
2006 (4 metų studijos)	5	5	6			16
2005, 2004, 2003 (4 metų studijos)		6	6			12
2002 (5 metų studijos)		7	6		6	19
2001 (5 metų studijos)		7	6		6	19
2000 (5 metų studijos)				6	4	10

Remiantis pateiktais duomenimis galima teigti, kad pedagoginei praktikai skiriamų kreditų skaičius keitėsi nuo 10 kreditų per penkerius studijų metus 2000 m. iki 16 kreditų per ketverius studijų metus 2006 m. 2000 m. tai sudarė 11,24% specialaus lavinimo studijų srities dalykų (arba 5% visos studijų programos), o 2006 m. – beveik 20% specialaus lavinimo studijų srities dalykų (arba 10% visos studijų programos).

Pedagogų rengimo koncepcijoje (2004) rekomenduojama, kad pedagoginė praktika apimtų ne mažiau kaip 20 kreditų ir, jei taikomas lygiagretus pedagogų rengimo modelis, prasidėtų jau pirmaisiais studijų metais.

Reformuoti studijų procesą galima pertvarkant ir modernizuojant studijų ir mokymo planus, jų turinį, dėstytojų metodiką. Edukologijos fakultete beveik visose studijų programose praktika yra integruota į dalykus (žr. 2 lent.):

## Integruotos į dalykus praktikos

Studijų programos pavadinimas	Dalykų skaičius	
	2003 m.	2006 m.
Edukologija (gamta ir geografija)	5	5
Edukologija (ekonomika ir verslo pagrindų pedagogika)	3	3
Edukologija (šeimoms pedagogika ir vaiko teisių apsauga)	4	4
Papildomasis ugdymas ir etika	–	8
Ikimokyklinio ugdymo pedagogika ir priešmokyklinis ugdymas	–	–
Kūno kultūros ir sporto pedagogika/ Kūno kultūra	–	5
Pradinio ugdymo pedagogika ir ikimokyklinis ugdymas	2	6

Pateikti duomenys leidžia teigti, kad įsigali pozityvi tendencija sieti teorinius ir praktinius dalykus: kai kuriose studijų programose šios sąsajos padidėjo ženkliai – pvz., papildomojo ugdymo ir etikos studijų programoje 2003 m. praktika nebuvo iš viso integruota, o 2006 m. ji integruota net į 8 dalykus. Pedagoginė praktika integruota į psichologijos (*Raidos ir pedagoginė psichologija. Praktika; Socialinė psichologija ir pedagogika. Praktika*), pedagogikos (*Hodegetika. Praktika; Papildomojo ugdymo teorija ir didaktika. Praktika*), specialybės dalykus (*Papildomasis fizinis ugdymas. Praktika; Papildomasis technologinis ugdymas. Praktika* ir kt.). Integruojant praktiką į teorinius dalykus kyla tam tikrų problemų: reikia subordinuoti teorijos ir praktikos tarpusavio ryšį (integracijos dydį renkasi kiekvienas dėstytojas, atsižvelgdamas į savo turimą patirtį, dalyko specifiką ir pan.), atskleisti sąlyčio taškus, kokybiškiau organizuoti patį studijų procesą, kartais reikia suderinti skirtingų švietimo institucijų veiklą, kad integravimas nebūtų formalus, kad teorijos ir praktikos sąsajos skatintų studentų profesinio pasirinkimo motyvaciją, jų profesinį identitetą.

Lietuvos aukštųjų mokyklų studijų programų tyrimai ir švietimo dokumentų analizė leidžia palyginti pedagoginės praktikos trukmę skirtinguose universitetuose. Praktikai ir praktikumams skiriama nuo 7 iki 13 kreditų (Žvirdauskas ir kt., 2005); pedagoginės praktikos trukmė yra: 8 savaitės – VPU, LMA, 10 savaitių – LKKA, 12 savaitių – ŠU, iki 17,5 savaitės – KU.

Svarbu pažymėti, kad pedagoginės praktikos trukmė priklauso nuo studijų programos – daugiausia kreditų skiriama studijuojantiems pradinio ugdymo pedagogiką ir ikimokyklinį ugdymą: ŠU skiriama 16 kreditų, KU – 7 kreditai, tačiau čia praktinis rengimas papildomas didele praktikumų įvairove, VPU – 20 kreditų, bet čia praktika organizuojama paskaitų, praktikumų, laboratorinių darbų formomis (Saulėnienė ir kt., 2006).

**Pedagoginės praktikos atlikimo tvarka**

Išsamiai pedagoginės praktikos organizavimo modeliai aprašyti S. Saulėnienės ir kt. mokslininkų pateiktoje tyrimo ataskaitoje apie pedagogų rengimo projekto gaires (2006). Remiantis užsienio šalių patirtimi pateikiami tokie pedagoginės praktikos modeliai:

- **pedagoginės praktikos organizuojamos etapais arba pakopomis:** *parengiamoji arba įvadinė (stebėjimo) praktika; pirminė pedagoginė praktika; savarankiška pedagoginė praktika;*

- **„teorijos ir praktikos ryšio“ modelis:** *smūginė* pedagoginė praktika, organizuojama vieną ar du ilgesnius laikotarpius; *reguliarioji* pedagoginė praktika, organizuojama dažnesniais ir trumpesniais laiko intervalais per visą studijų laikotarpį; *ištisinė* pedagoginė praktika, organizuojama kiekvieną studijų savaitę;

- **„stažuotės“ modelis** – pedagoginė praktika organizuojama po studijų baigimo. Lietuvoje šis modelis kol kas netaikomas (S. Saulėnienė ir kt., 2006).

K. Stankevičienė (2004) pateikia ir apžvelgia tokius pedagoginės praktikos organizavimo modelius:

- **smūginis** – koncentruota laiko atžvilgiu praktika, atliekama ugdymo institucijoje;

- **ištisinis** – teorinės studijos derinamos su praktika, t. y. studentai visus metus bendrauja su vaikais pedagoginėje aplinkoje.

R. Malinauskas (2001) analizuoja ir kitus pedagoginės praktikos organizavimo modelius:

- **reguliari** pedagoginė praktika organizuojama dažnesniais ir trumpesniais intervalais per visą studijų laikotarpį;

- **ištisinė, tęstinė** pedagoginė praktika organizuojama kiekvieną studijų savaitę.

VPU, siekiant aukštesnės studentų pedagoginės veiklos kokybės, glaudesnio mokytojų, klasės vadovų, aukštųjų mokyklų dėstytojų ir studentų bendradarbiavimo, taikomas **etapinis** pedagoginės praktikos modelis. Studentų veikla skaidoma į 3 etapus: ugdymo proceso stebėjimą; pedagoginės veiklos organizavimą (bandomųjų pamokų vedimas); atsiskaitymo periodą (įskaitinių pamokų vedimas).

Remiantis ŠU Edukologijos fakulteto studijų programų turinio analizės rezultatais galima teigti, kad pedagoginė praktika ŠU Edukologijos fakulteto studijų programose įvardijama labai įvairiai, be to, tai būdinga tiek ankstesnėms (2002–2005 m.), tiek ir atnaujintoms studijų programoms. Kai kurių praktikų pavadinimai nusako veiklos turinio specifiką, pvz., reformuotoje kūno kultūros studijų programoje yra *kūno kultūros mokytojo praktika* ir *sporto pedagogo praktika* (anksčiau buvo *kūno kultūros mokytojo pedagoginė praktika* ir *sporto trenerio praktika*).

2005 m. Edukologijos fakulteto parengtoje praktikos koncepcijoje numatyti praktikos organizavimo etapai (*pažintinė, mokomoji, profesinė* praktika) atsispindi studijų programose, kuriose laikomasi numatyto pedagoginės praktikos nuoseklumo ir praktikantų vaidmens kaitos: nuo pažinimo ir stebėjimo per mokymąsi ir bandymą, vadovaujant patyrusiam pedagogui, tapti savarankiškai dirbančiu specialistu.

Praktikos organizavimo modeliai ŠU Edukologijos fakultete iš esmės nesiskiria: rengiant pedagogus taikomas toks pedagoginės praktikos modelis, kai praktika organizuojama vieną ar kelis ilgesnius laikotarpius (4–6 savaites) kitoje ugdymo institucijoje. Svarbu pažymėti, kad kai kuriose studijų programose įvardytas *ištisinės pedagoginės praktikos* modelis suprantamas ne kaip ištisinis studijų ir praktikos derinimas, t. y. kai studentas 1 dieną per savaitę dirba mokykloje arba kelių dienų darbą mokykloje derina su studijomis universitete, o kaip koncentruotas laiko atžvilgiu praktikos atlikimas kitoje ugdymo institucijoje.

R. Malinausko VPU ir ŠU atlikti tyrimai (2001) parodė, jog *ištisinė, tęstinė, nesmūginė* pedagoginė praktika studentų vertinama palankiau ir gali būti laikoma efektyvesne – ji geriau padeda studentams pasirengti atlikti pedagogines funkcijas, suvokti tų funkcijų esmę.

Lietuvoje universitetinėse studijose dažniausiai naudojamas *smūginės* pedagoginės praktikos modelis (Malinauskas, 2001), palaipsniui vis populiariesnis tampa *ištisinis* praktinių pedagoginių studijų modelis (Stankevičienė, 2004), kadangi nuolatos ieškoma tokio praktikos organizavimo modelio, kuris padėtų studentams sumažinti atotrūkį tarp ugdymo teorijos ir ugdymo praktikos. Kokį praktikos modelį pasirinkti: ar organizuoti nepertraukiamas praktikas (už tai pasisako darbdaviai), ar siekiant gilesnių ir įvairesnių praktinių kompetencijų kiekvienai studijų programai taikyti atskirus praktikos variantus (*pažintinė* arba *stebimoji, ištisinė, integruota* į dalykus, *imitacinė, kūrybinė* praktika ir kt.) – tai nuolatinių diskusijų objektas.

Praktinis pedagogų rengimo modelis struktūriniu požiūriu panašus visoje Europoje: per visą studijų laikotarpį, jei taikomas lygiagretusis pedagogų rengimo modelis, organizuojama, stebima ir vertinama praktika (Barkauskaitė, 2005).

#### **Pedagoginės praktikos atlikimo laikas**

Siekiant didinti pedagoginių praktikų efektyvumą būtina atkreipti dėmesį į praktikos išdėstymą per semestrus.

ŠU pradinio ugdymo pedagogikos ir ikimokyklinio ugdymo (PPIK) studijų programos pedagoginės praktikos, kuri atliekama tam tikrą laiko tarpą kitoje ugdymo institucijoje, išdėstymo per semestrus kaitos tendencijas išryškina 2000–2006 m. PPIK studijų programos turinio analizė (žr. 3 lent.).

3 lentelė

#### **PPIK pedagoginės praktikos kaitos tendencijos**

Metai	Semestras					Kreditų skaičius
	4	6	7	8	9	
2006 (4 metų studijos)	*	*	*			16
2005, 2004, 2003 (4 metų studijos)		*	*			12
2002 (5 metų studijos)		*	*		*	19
2001 (5 metų studijos)		*	*		*	19
2000 (5 metų studijos)				*	*	10

Remiantis pateiktais duomenimis galima konstatuoti, kad pedagoginės praktikos vieta studijų programose keičiasi – ji vis artėja prie studijų pradžios: nuo 8, 9 semestro 2000 m. į

4 semestrą 2006 m. Pertvarkomoje kūno kultūros studijų programoje 2007–2008 m. m. numatyta organizuoti praktiką pirmaisiais studijų metais (*pažintinė praktika*, 2 semestras, 2 kreditai). Nors šiuo metu ypač akcentuojama, kad praktika turėtų prasidėti jau pirmaisiais studijų metais, tačiau kitų aukštųjų mokyklų (pvz., VPU) patirtis rodo, kad pedagoginė praktika, prasidedanti nuo pirmo semestro, nėra veiksminga: studentai dar tik adaptuojasi universitete ir neturi pradinį teorinių žinių, todėl praktiką tikslinga pradėti šiek tiek vėliau (Stankevičienė, 2004).

Šiuo metu ŠU Edukologijos fakultete veikiančių bakalauro studijų programų analizė parodė tokį pedagoginių praktikų, atliekamų tam tikrą laiką tarpą kitoje ugdymo institucijoje, išdėstymą per semestrus (žr. 4 lent.):

4 lentelė

**Pedagoginės praktikos atlikimo laikas (2006 m. studijų programos)**

Studijų programos pavadinimas	Semestras				Kreditai iš viso
	4	6	7	8	
Edukologija (gamta ir geografija)	4				4
Edukologija (ekonomika ir verslo pagrindų pedagogika)	4			4	8
Edukologija (šeimoms pedagogika ir vaiko teisių apsauga)	4	5	6		15
Papildomasis ugdymas ir etika		5	6		11
Ikimokyklinio ugdymo pedagogika ir priešmokyklinis ugdymas		7	6		13
Kūno kultūra		6	6		12
Pradinio ugdymo pedagogika ir ikimokyklinis ugdymas	5	5	6		16

Taigi galima teigti, kad pirmoji pedagoginė praktika, atliekama tam tikrą laiką tarpą kitoje ugdymo institucijoje, dažniausiai prasideda antrame kurse. Šios praktikos tikslas – pedagoginio proceso struktūros ir organizavimo ypatumų suvokimas, sampratos plėtojimas, esminių profesinių nuostatų formavimas. Praktikos atlikimas vėlesniuose kursuose įtvirtina studentų įgytas teorines žinias, praktinius gebėjimus, ugdo mokslinio darbo įgūdžius, nes praktikos metu renkama ir kaupiama medžiaga kursiniams ir baigiamiesiems darbams, atliekama pedagoginės veiklos refleksija.

Užsienio šalių patirties analizė atskleidė, kad laiko požiūriu praktikos gali būti organizuojamos įvairiai: praktika gali prasidėti ir pirmame kurse, ir vėlesniuose kursuose (Saulėnienė ir kt., 2006).

#### **Pedagoginės praktikos atlikimo vieta**

Pedagoginės praktikos atliekamos įvairiose ugdymo institucijose, įmonėse, įstaigose. Paprastai aukštosios mokyklos turi savo praktikos vietų atlikimo tinklą, informacinę duomenų bazę. Kaip ypač pažangus ir vertas dėmesio veiksnys, leidžiantis tobulinti praktikos organizavimo tvarką aukštosiose mokyklose, yra bazinių mokyklų tinklo sukūrimas. Pedagogų rengimo koncepcijoje (2004) taip pat nurodoma, kad pedagoginė praktika skirta būsimojo pedagogo darbo įgūdžiams ugdyti bazinėje mokykloje ir grindžiama pedagogus rengiančios aukštosios mokyklos ir bazinės mokyklos bendradarbiavimu.

Remiantis mokslininkų pateikiamais duomenimis (Saulėnienė ir kt., 2006; Jucevičienė ir kt., 2006) galima teigti, kad bazinėse mokyklose studentams sukuriami palankesni aplinka praktikai atlikti, kreipiamas dėmesys į praktikos tikslus, praturtinama mokytojų rengimo edukacinė aplinka, kryptingai ugdoma praktikos vadovų kompetencija. Be to, ugdymo institucijų, kuriose studentai atlieka praktiką, vadovai ir patyrę pedagogai turi galimybę daryti įtaką pedagogų rengimo kokybei, inicijuoti ugdymo praktikos kaitą, stiprinti darbo rinkos ir aukštųjų mokyklų ryšius, bendradarbiavimo tradicijas (Monkevičienė ir kt., 2006). Tačiau Lietuvoje tokia patirtis ir praktika tebėra siekiamybė – čia tik kai kurios aukštosios mokyklos turi bazines mokyklas studentų praktikai atlikti (Jucevičienė ir kt., 2006). Dažniausiai praktika atliekama tose ugdymo institucijose, su kuriomis aukštoji mokykla nuolat bendradarbiauja, yra pasirašiusi bendradarbiavimo sutartis.

ŠU atskiruose fakultetuose, kurių studijų programose numatytos praktikos, jų organizavimo principai ir kokybė nėra vienodi. Kai kurie fakultetai, katedros turi labai stiprius,

istoriškai nusistovėjusius ryšius su praktikų atlikimo vietomis. Tokiais atvejais studentų praktikų organizavimas vyksta sklandžiai pagal iš anksto parengtas programas. Egzistuoja ir tokia praktika, kai studentai gali patys pasirinkti praktikos atlikimo vietą ir vadovą. Šiuo atveju ne visada tinkamai užtikrinama, ką studentas veikia ir ko išmoksta praktikos metu.

ŠU praktikos atlikimo vietas studentams paprastai siūlo praktikai vadovaujančios katedros, fakulteto praktikos koordinatorius arba pasirenka patys studentai, prieš tai suderinę su katedra ar už praktikos organizavimą atsakingu asmeniu. Universitetas turi nuolatines praktikos vietas, kuriose studentai galėtų atlikti praktiką. ŠU yra pasirašęs bendradarbiavimo sutartis su įvairiomis ugdymo institucijomis. Bendradarbiavimo įforminimas įgalina kartu spręsti specialistų rengimo problemas, bendradarbiauti studentams atliekant praktiką, dalintis idėjomis, nuomonėmis, numatyti tolesnes bendradarbiavimo perspektyvas. Prasidėjus praktikai pasirašoma trišalė sutartis tarp aukštosios mokyklos, ugdymo institucijos ar įstaigos, kurioje studentas atlieka praktiką, ir studento. Šioje sutartyje apibrėžiamos aukštosios mokyklos, ugdymo institucijos ir praktikanto teisės bei pareigos.

Edukologijos fakulteto tarybos nutarimu, nuo 2004 m. studentai patys gali pasirinkti, kurioje Lietuvos mokykloje jie nori atlikti praktiką. Reikia pabrėžti, kad priimant šį nutarimą būta įvairių svarstymų, išsiskyrė dėstytojų nuomonės dėl studentų praktikos kokybės, dėl galimybių teikti studentams dalykinę paramą (nes praktika bus neefektyvi, jei jos metu praktikantas negaus dalykinių patarimų ar nebus grįžtamojo ryšio informacijos apie tai, kaip galima pagerinti savo veiklą), dėl praktikos kontrolės, jos vertinimo ir kt. Iš tiesų šiuo atveju praktikos organizavimo ir atlikimo funkcijos perduodamos pačiam studentui ir kitai ugdymo institucijai. Atlikta 2004–2007 m. pedagoginės praktikos atlikimo vietų analizė rodo, kad studentų, atliekančių praktiką kitame mieste, skaičius išlieka daugmaž stabilus: 2004–2005 m. m. praktiką kitose Lietuvos mokyklose atliko 24% Edukologijos fakulteto studentų, 2005–2006 m. m. – 19% studentų, 2006–2007 m. m. – 21% studentų. Šiuo metu per mažai yra duomenų, kuriais galima būtų remtis norint įvertinti tokio sprendimo teigiamus ir neigiamus rezultatus. Hipotetiškai galima teigti, kad sprendimas yra labiau teigiamas nei neigiamas.

Su visomis mokyklomis, kuriose ŠU Edukologijos fakulteto studentai dažniausiai atlieka praktiką, sudarytos bendradarbiavimo sutartys, išskyrus sporto mokyklas. Kadangi išorinių ryšių palaikymas ir plėtojimas yra svarbi aukštosios mokyklos veiklos dimensija, tokios sutartys turėtų būti pasirašytos ir su šiomis organizacijomis. Dokumentuota informacija įgalintų padidinti švietimo institucijų sanglaudą, sudarytų sąlygas koordinuoti praktikos planavimo, organizavimo ir priežiūros veiklą, leistų sukurti bendras su socialiniais partneriais sprendimus priimančias struktūras, sudaryti tikslesnę ir patikimesnę darbo rinkos monitoringo ir informacinę sistemą (Želvytis ir kt., 2003).

Studento praktikanto pasitenkinimas pasirinkta profesija, profesinių lūkesčių išsipildymas, motyvacija dirbti kokybiškai labai priklauso nuo ugdymo institucijos, kurioje studentas atliko praktiką. Organizuojant praktikas didelį vaidmenį vaidina ir formalūs organizaciniai ryšiai, ir neformalūs socialiniai tinklai, pasižymintys tarpusavio pasitikėjimu, tolerancija, sudarantys galimybes bendradarbiauti, kartu spręsti kylančias problemas.

#### **Vadovavimo praktikai kokybės analizė**

Profesinio apsisprendimo ir karjeros planavimo sėkmė gerokai priklauso nuo praktinio mokymo, vykstančio tinkamoje ugdymo institucijoje ir realiomis darbo sąlygomis, nuo studento praktikanto motyvacijos ir vaidmens praktikos metu, ir ypač nuo praktikos vadovo kompetencijos – universiteto ar ugdymo institucijos darbuotojo, stebinčio studentų darbą ir galinčio jiems kvalifikuotai patarti, konsultuoti, suteikiančio praktinės veiklos žinių, leidžiančių tinkamai pasirengti būsimam darbui.

Universitetinių studijų pedagogų, vadovaujančių studentų praktikoms, kvalifikacija nėra griežtai ir detalai reglamentuota. 2005 m. parengtoje ŠU Edukologijos fakulteto pedagoginės praktikos koncepcijoje praktikos vadovo apibūdinimas nesiskiria nuo Pedagogų rengimo koncepcijoje (2004) vartojamos sąvokos aprašymo, tačiau svarbu pastebėti, kad čia atsiranda naujas terminas – praktikanto globėjas (mentorius), t. y. ugdymo institucijos pedagogas, vadovaujantis ir metodiškai padedantis būsimiems mokytojams atlikti pedagoginę praktiką bazinėje ugdymo institucijoje.

ŠU Edukologijos fakulteto pedagoginės praktikos koncepcijoje, kaip ir Pedagogų rengimo koncepcijoje (2004), Pedagogų rengimo sampratoje, nėra apibrėžtos praktikos vadovų teisės ir pareigos, nėra aprašyti konkretūs praktikanto globėjo (mentorius) vaidmenys. Praktikos vadovo, praktikanto globėjo (mentorius) veikla priklauso nuo ugdymo institucijos, kurioje jie dirba, kultūros, asmeninės pedagoginio darbo patirties, studentų praktikantų patiriamų problemų ir kt.

ŠU Edukologijos fakulteto studentams praktikas organizuoja pedagoginės praktikos koordinatorius – universiteto darbuotojas, atsakingas už praktikų administravimą fakultete,

ryšius su ugdymo institucijomis, nuolatinį bendravimą su jomis, tinkamą studentų teorinio ir praktinio rengimo susiejimą. Šios pareigos fakultete atsirado paaiškėjus, kad praktikai organizuoti, veiksmingai įgyvendinti jos reformas, tobulinti procesą reikia daug jėgų, pastangų ir laiko.

Prieš prasidedant studentų praktikai arba instruktazo metu studentai susitinka su praktikos vadovu (arba grupės kuratoriumi), t. y. universiteto dėstytoju, tiesiogiai atsakingu už grupės studentų pedagoginės praktikos vyksmą. Praktikos vadovas yra atsakingas už studentų integraciją į konkrečios ugdymo institucijos aplinką, praktikos metu kylančių problemų sprendimą (dalykinis pasiruošimas, vadovavimas klasei, mokinių vertinimas, popamokinė veikla, mokyklos valdymo supratimas ir pan.), praktikos efektyvumą, jos tobulinimą.

Kai kurių studijų programų studentams (pvz., kūno kultūros, papildomojo ugdymo ir etikos, pradinio ugdymo pedagogikos ir ikimokyklinio ugdymo) praktikos metu tiesiogiai vienai grupei vadovauja dėstytojas metodininkas.

Ugdymo institucijose atliekančių studentų praktiką koordinuoja aukštosios mokyklos paskirtas praktikos vadovas, o pagalbą jiems teikia administracijos paskirtas kvalifikuotas, didelę darbo patirtį, pakankamai praktinio darbo kompetencijų turintis pedagogas, t. y. praktikanto globėjas (mentorius).

Pedagoginių praktikų organizavimo veiklos patirtis rodo, kad vis svarbesnė tampa praktinio darbo metu įvairiose ugdymo institucijose įgyjama patirtis, ypač svarbus darosi ugdymo institucijose dirbančių pedagogų – studentų globėjų (mentorių) – vaidmuo. Nuolatinė veiklos stebėseną ir vertinimą atskleidė kai kurias praktikos vadybos problemas: nepakankamai išplėtotą bendradarbiavimą tarp švietimo institucijų, neefektyvų bendradarbiavimą tarp universiteto dėstytojų ir ugdymo institucijų pedagogų, kurį dažnai lemia praktikanto, praktikos vadovo ir pedagogo statuso, jų veiklos funkcijų neapibrėžtumas, sąveikos modelio kaita; pedagoginio personalo ugdymo institucijoje kvalifikacijos ir kompetencijos problema; nenumatytą tinkamą pedagoginės praktikos vadovų ir dalyvių finansavimą.

#### **Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas**

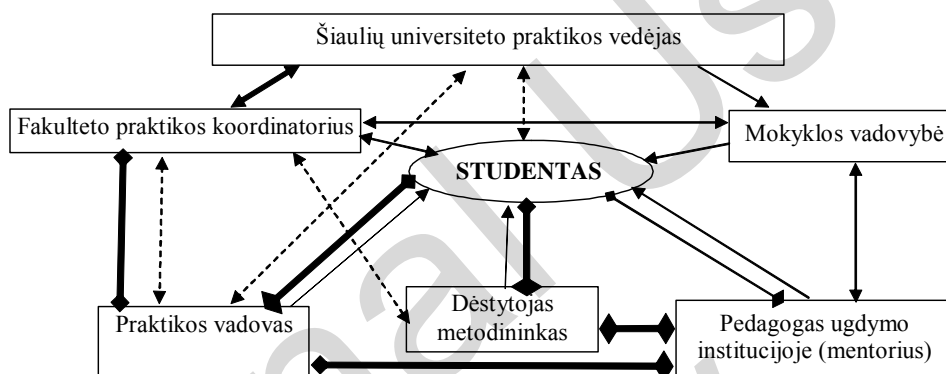
Absolventai, vertindami paskutinės praktikos atlikimo vietą, rinkosi teigiamus vertinimus: 37% respondentų įvertino labai gerai, 51% – ko gero, gerai. Išanalizavus respondentų atsakymus galima daryti išvadą, kad studentų praktikos atlikimo vietos iš esmės patenkino jų lūkesčius (visai neigiamai praktikos atlikimo vietą įvertino vos 1% respondentų). Praktikos atlikimo vietas studentai galėjo rinktis savarankiškai. Atliekant tyrimą siekta sužinoti, kaip studentai vertina šią galimybę. Išanalizavus anketų duomenis galima teigti, kad respondentai galimybę savarankiškai rinktis praktikos atlikimo vietas įvertino teigiamai (42% – labai gerai, 33% – ko gero, gerai), nors, kaip atskleidė tyrimas, 17% respondentų tai nėra svarbu. Suteikta galimybė patiems pasirinkti praktikos atlikimo vietas pasinaudojo 51% respondentų, iš dalies – 28%, visai nepasinaudojo tokia galimybė 13% tiriamųjų. Duomenų analizė neatskleidė statistiškai reikšmingo ryšio tarp savarankiško praktikos vietos pasirinkimo ir praktikos vietos vertinimo. **Tarp galimybės pasirinkti praktikos vietą ir savarankiškai pasirinktos praktikos vietos** nustatytas esminis ryšys ( $r = 0,550$ ;  $p < 0,01$ ). Praktikos trukmę gerai vertina 47%, labai gerai – 15% respondentų. Nustatytas esminis ryšys **tarp praktikos trukmės ir naudos būsimam absolvento darbui** ( $r = 0,430$ ,  $p < 0,01$ ). Atlikto tyrimo duomenys rodo, kad nustatyti statistiškai reikšmingi, bet nestiprūs ryšiai tarp praktikos naudos ir savarankiškai pasirinktos praktikos atlikimo vietos ( $r = 0,211$ ;  $p < 0,05$ ), tarp praktikos naudos ir praktikos atlikimo vietos ( $r = 0,204$ ;  $p < 0,05$ ), tarp praktikos naudos ir galimybės savarankiškai rinktis praktikos vietą ( $r = 0,213$ ;  $p < 0,05$ ), tarp praktikos naudos ir praktikos užduočių, atsiskaitymo darbų ( $r = 0,360$ ;  $p < 0,05$ ), tarp praktikos naudos ir praktikos aptarimų efektyvumo ( $r = 0,215$ ;  $p < 0,05$ ), praktikos vadovų kompetencijos ( $r = 0,281$ ;  $p < 0,05$ ). Esminis ryšys nustatytas **tarp praktikos naudos ir praktikos trukmės** ( $r = 0,430$ ;  $p < 0,01$ ) bei **tarp praktikos naudos ir praktikos organizavimo tvarkos** ( $r = 0,458$ ;  $p < 0,01$ ). Praktikos organizavimo tvarką norėtų tobulinti 46% respondentų, 43% respondentų patenkinti esama tvarka. Praktikos vadovų kompetenciją 60% respondentų įvertino teigiamai.

Atsižvelgiant į absolventų anketinių duomenų analizę galima teigti, kad praktikos organizavimo kokybės tobulinimui įtakos turi ryšys tarp praktikos vadovo ir studento tarpusavio kolegialaus bendradarbiavimo. Praktikos vadybos tobulinimo schema pateikta 1 pav.

<p><b>1 etapas</b> Studentų poreikių ir lūkesčių nustatymas, panaudojant klausimynus.</p>	<p><b>2 etapas</b> Kurso pradžia. Praktikos vadovas (tutorius) analizuoja studentų lūkesčius.</p>	<p><b>3 etapas</b> Studentų refleksija apie praktikos vadovo darbą</p>
<p><b>1 etapo rezultatas</b> Studentai grupuojami pagal jų lūkesčius; numatoma pagalba.</p>	<p><b>2 etapo rezultatas</b> Teikia studentams tokią pagalbą, kokios jiems labiausiai reikia, paaiškina kodėl kai kurie pageidavimai negali būti išpildyti.</p>	<p><b>3 etapo rezultatas</b> Tutoriaus pagalbos įvertinimas ir palyginimas su lūkesčiais (studentų požiūris).</p>

1 pav. Praktikos vadybos tobulinimo schema (21)

Praktikos kokybės vadybos modelis ŠU Edukologijos fakultete ir jo tobulinimo kryptys pavaizduotos 2 pav.



2 pav. Pedagoginės praktikos vadybos schema

### Išvados

Taikant visuotinės kokybės vadybos modelį, pedagoginę praktiką reikia suvokti kaip dinaminį ir ciklinį procesą – tada ją galima racionalizuoti, sistemiskai gerinti jo kokybę, atlikti kokybės kontrolės veiksmus, taikyti kokybės užtikrinimo priemones, daryti išvadas ir priimti sprendimus.

Pedagogų rengimą reglamentuojančiuose dokumentuose kaip pedagoginės praktikos kokybės vadybos tobulinimo parametrai minimi praktikos trukmė, praktikos atlikimo vieta, vadovavimo praktikai kokybė, glaudus ryšys tarp pedagogus rengiančių institucijų. ŠU Edukologijos fakulteto studijų programų turinio analizė atskleidė teigiamus pedagoginės praktikos kaitos procesus.

Nors apibendrinta respondentų nuomonė apie pedagoginių praktikų vadybos kokybę yra teigiama, tačiau tyrimas išryškino kai kurias praktikos vadybos administravimo problemas – praktikos organizavimo tvarką, praktikos užduočių vertinimą. Remiantis tyrimo duomenimis sudaryta praktikos vadybos tobulinimo schema.

### Literatūra

1. Adaškevičienė V., Janiūnaitė B., 2004, Europinio identiteto kaip švietimo dimensijos raiškos ypatumai bendrojo lavinimo turinyje // Socialiniai mokslai. Kaunas. Nr. 3 (45).
2. Barkauskaitė M., 2005, Pedagogų rengimas: tradicijos ir kaita // Pedagogika. Mokslo darbai. 79. Vilnius. p. 11–16.
3. Jucevičienė P., Bankauskienė N., Janiūnaitė B., Lepaitė D., Simonaitienė B. Pedagogų rengimo studijų programų analizė. Mokslo studija. Prieiga per internetą 2007-05-13  
:http://www.mkc.lt/dokumentus/2.4.2/ped\_reng\_stud\_progr\_analiz.pdf.
4. Juodaitytė A., 2004, Studijų kokybė aukštojoje mokykloje: valdymo filosofija ir prakseologija // Aukštojo mokslo kokybė. Kaunas. Nr. 1. p. 12–25.
5. Kalvaitis A., Tamošiūnas T., Valiuškevičiūtė A., 2007, Pedagogus rengiančių aukštųjų mokyklų pasirengimas kaitai. Tyrimo ataskaita. Vilnius–Kaunas.

6. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl Valstybės ilgalaikės raidos strategijos. 2002 m. lapkričio 12 d. Nr. IX–1187. Vilnius.
7. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas.,2003, Vilnius.
8. Malinauskas R., 2001, Pedagogikos studentų parengtis pedagoginėms funkcijoms atlikti // Pedagogika. Mokslo darbai. 48. Vilnius. p. 22–32.
9. Misiūnas M., Stravinskienė I., 2006, Kauno kolegijos vidinio kokybės valdymo sistema: teorinis ir praktinis aspektas // Kokybės vadybos iššūkiai: vertė vartotojui ar nauda verslui. Tarptautinė kokybės vadybos konferencija. Kaunas. p. 95–100.
10. Monkevičienė O., Schoroškienė V., Glebuviene V. ir kt., 2006, Mentorius veikla ir kompetencijos. Npublikuota projekto medžiaga.
11. Pedagogų rengimo koncepcija. Patvirtinta LR švietimo ir mokslo ministro 2004-09-16 įsakymu Nr. ISAK-1441.
12. Pedagogų rengimo samprata (projektas).
13. Ruževičius J., 2005, Kokybės vadybos ir žinių vadybos sąsajų tyrimas // Informacijos mokslai. 35. p. 47–58.
14. Saulėnienė S., Žydžiūnaitė V., Katiliūtė E., 2006, Pedagogų rengimo standarto gairių projekto tyrimo ataskaita. Kaunas.
15. Stankevičienė K., 2004, Pedagoginės praktikos modelis ir jo veiksmingumas edukologijos (ikimokyklinio ugdymo) studijose // Pedagogika. Mokslo darbai. 73. Vilnius.
16. Vanagas P., 2004, Visuotinės vadybos kokybė. Kaunas.
17. Želvys R., 1999, Švietimo vadyba ir kaita. Vilnius.
18. Želvys R., 2001, Švietimo vadybos pagrindai. Vilnius.
19. Želvys R., Būdienė V., Zabulionis A., 2003, Švietimo politika ir monitoringas. Vilnius.
20. Žvirdauskas D., Adaškevičienė V., Tarnauskas K.,2005, Absolventų, baigusių edukologijos krypties studijas, pasirengimas dirbti švietimo sistemoje ir jų įsidarbinimo analizė. Tyrimo ataskaita. Kaunas.
21. Prieiga per internetą 2007 06 05:  
<http://www.eurodl.org/materials/contrib/2000/stevenson/model.gif>.

#### PARAMETERS FOR THE DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL PRACTICE QUALITY MANAGEMENT (CASE ANALYSIS)

Educational documents, connected with the development of preparation of pedagogues are analysed in the article; the comparative content analysis of the study programmes on the aspect of practical education was performed; pedagogical practice quality management was assessed on the basis of the duration of the practice, its organisation order, the time and place of performing the pedagogical practice. The aim of the article – to identify the development parameters for the pedagogical practice quality management at Šiauliai university, which may have an influence on the improvement of practice quality management as well as to present the model of pedagogical practice quality management in the institution.